

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, raekoda

Ilmub 10 korda aastas

:: :: ::

Hind 25 senti

Nr. 7

Oktoober

1928

Sisu: H. V. Dahl — Rootsi linnade omavalitsus. — Linnade eelarvete koostamisest. — Linnadeliidu teateid.

Rootsi linnade omavalitsus.

H. V. Dahl.

Rootsi linnade omavalitsus rajaneb 21. märtsil 1862. a. antud ja 1863. aastast maksmahakanud seadusele: „Kunglig förordning om kommunalstyrelse i stad“ (kuninglik korraldus omavalitsuse juhutamise kohta linnas). Ajajooksul seda seadust muudeti ja täiendati mitmel korral. Pealinna — Stockholmi — kohta maksab eriseadus „Förordning om kommunalstyrelse i Stockholm“ (korraldus omavalitsuse juhtimise kohta Stockholmis) 23. maist 1862. Ka seda on hiljem mitmel puhul muudetud ja täiendatud. Kuni 1862. aasta seadusteni linna- ja maaomavalitsuste suhtes maksis 29. augustil 1843. a. antud ühine seadus. Ainult Stockholmi kohta anti eriseadus juba 16. märtsil 1847. a.

Praegu maksva Stockholmi eriseaduse tähtsamad lahkumineku üldise linnaseadusega avalduvad järgmises. Valimise korra üldine linnaseadus jätab vastava magistraadi korraldada, Stockholmi kohta seadus määrab valijate nimekirjade pidamise ja valimiste korra palju üksikasjalisemalt kindlaks; üldine linnaseadus loeb linnavolikogu valimisel ilma erakonna nimeta antud hääled maksvuse tuuks, kuna Stockholmi eriseadus moodustab neist vaba grupi; üldise linnaseaduse järele volikogu järjekorralised koosolekud peetakse kaks korda aastas —

mais ja detsembris, kuna Stockholmis üks kord kuus, peale juuli- ja augustikuude (mõlemad seadused jätavad võimaluse pidada koosolekuid ka sagedamini); Stockholmi seadus sisaldab riigivalitsuse poolt otsustamiseks antavate asjade arutamise korra ja avaldamise viisi, mida üldine linnaseadus ei näe ette. Suurem lahkumine üldise ja Stockholmi linnaseaduste vahel on täidesaatvate organide moodustamises, — Stockholmis nimelt on peale magistraadi veel eriline linna kollegium („Stadskollegiet“), milline puudub teistes linnades.

I. Korraldav organ.

Korraldav organ on Rootsi linnades ühekojaline ja üldise linnaseaduse järele kahesugune: 1) hääleõiguslike linnaelanikkude üldkoosolek („Allmän rådstuga“, üldine nõutuba) ja 2) linna volikogu („stadsfullmäktige“).

1) Hääleõiguslike linnaelanikkude üldkoosolek.

Üldkoosolek („Allmän rådstuga“) on korraldavaks organiks linnades, kus elanikkude arv alla 1500. Üldkoosolekus teostavad kõik hääleõiguslikud linnaelanikud omavalitsuse otsustavat õigust.

Linnades, kus elanikkude arv üle 1500, üldkoosoleku otsustamisele kuulub, kas anda oma otsustav õigus volikogule

edasi, ning jaatavatel juhtumistel, volinikkude arvu kindlaksmääramine seaduses ettenähtud piirides ja volikogu valimine.

Neis linnades, kus volikogu ei ole, kõik linna otsustusõigused kuuluvad üldkoosolekule.

Asjade arutamisest ja otsustamisest üldkoosolekus võivad võtta osa kõik rootsi riigi mees- kui naiskodanikud, kes seisavad vastava linna elanikkude-nimekirjas ja saanud hiljemalt viimasena möödunud kalendriaastal 23 aastat vanaks.

Sellest õigusest jäävad ilma: a) teovõimetuiks tunnustatud, b) maksujõuetuiks tunnustatud, c) avaliku hoole alused, kelle eest hoolitsetakse kestvalt, d) isikud, kes võlgnevad omavalitsusele kolmest viimasest aastast kahe aasta maksud ja e) kellelt need õigused võetud kohtuliku karistusega. Iga hääleõiguslik omab ühe hääle.

Hääleõiguslik võib anda oma hääle volitusega teisele edasi, kusjuures keegi ei või olla enam kui ühe isiku volinik. Volitus peab olema antud kirjalikult, volitaja poolt allakirjutatud ja kahe isku allkirjaga tõestatud, et volitus kirjutati tõesti selles tähendatud päeval volitaja poolt alla ja et allakirjutamisel volitatu nimi oli volituses. Volitus on maksev 30 päeva jooksul, arvates allakirjutamise päevast.

Iga aasta enne 30. juunit magistraat seab kokku hääleõiguslike nimestiku. Linnades kus ei ole magistraati, teeb seda ametnik, kelle ülesandeks on kroonu makside sissenõudmine.

Üldkoosolekut peetakse magistraadi ees raekojas ehk magistraadi poolt selleks määratud ruumis. Üldkoosoleku istangud on avalikud. Linnades, kus ei ole volikogu üldkoosolekut peetakse iga aasta maikuul — möödunud aasta aruande kinnitamiseks, ja detsembrikuul — magistraadi poolt esitatava järgneva aasta eelarve kinnitamiseks ning aasta lõpuga vabaksjäävatele ametkohtadele isikute ja revidentide valimiseks. Peale selle peetakse üldkoosolekut kui kuninglik käsundja teeb selleks korralduse ehk kui magistraat leiab selle tarvilikuks.

Üldkoosolekust magistraat kuulutab hiljemalt 14 päeva varem avaliku kuulutuse teel ja kui võimalik vähemalt 8 päeva enne koosolekut ühes ehk mitmes

kohalikus ajalehes. Kutse peab sisaldama arutusele tulevate asjade nimestiku.

Rutulistel juhtumistel, kui pole võimalik pidada eelpool tähendatud tähtaegu, võib pidada üldkoosoleku ka lühemaajase kutse järele, kuid mitte varem kui järgmisel päeval pärast kutse avaldamist, mis sarnasel juhtumisel sündigu avaliku kuulutuse teel ja muul üldkoosoleku poolt ette kindlaks määratud viisil. Sarnastel koosolekutel ei tohi otsustada kulude tegemist.

Üldkoosolekul ei või võtta arutusele asju enne nende ettevalmistamist magistradis, rahanduskambris (drätsekkammare⁴) ehk üldkoosoleku poolt valitud juhatuses, kuhu need asjad sisu järele kuuluvad, või nende ettevalmistamiseks määratud isiku poolt.

Kui üldkoosolekul ei jõuta otsustada kõiki küsimusi selleks määratud päeval, siis koosolek jätkub teisel päeval, millest kuulutatakse vastavas korras kui üldkoosolek nii otsustab. Kui kuulutamist ei otsustata, magistraat määrab enne koosoleku lõppu kindlaks ja teatab koosolijatele millal üldkoosolek jätkub.

Kui vähemalt üks kolmandik üldkoosolekust nõuab asja arutamise edasilükkamist, siis kutsutakse magistraadi poolt üldkorras uus koosolek kokku. Ilma harriliku häälteenamusega ei või lükata edasi valimisi ja asju, mis juba kord on edasi lükatud.

Iga käsituselolnud küsimuse arutamise lõpul juhataja peab võtma ettepanekud kokku nii, et seda võib vastata ja'ga või ei'ga.

Pärast asja arutamist juhataja teatab, kuidas otsus tema arusaamise järel välja kujunenud ja kui ei nõuta hääletust, siis ta kinnitab seda nua löögiga.

Hääletamine sünnib lahtiselt, kui ei ole nõutud kinnist hääletust. Küsimused otsustatakse lihthäälteenamusega.

Järgmised küsimused vajavad kahekolmandiku hääletamisest osavõtjate pooldamist: a) kinnisvarade võõrandamine või neisse puutuvatest õigustest loobumine, b) krediitide määranine ülesanneteks, mis ei ole küll uued, kuid millisteks pole määratud krediite jooksvaks aastaks, ja mille summa tõuseb üle seaduses kindlaks määratud ülemmäära, d) jooksvaks aastaks lubatud krediitide suurendamine, kui summa tõuseb üle seaduses kindlaksmääratud alammäära, e)

krediitide lubamine, milleks tulu muretsesta tuleb laenude teel, f) laenude tegemine või uuendamine, laenude tagasimaksamise tähtaja pikendamine; pantimine, g) tasumata linnamaksu võlgade kinkimine, mis lubatud ainult mõjuvaid ja kontrollitud põhjusil.

Enne üldkoosoleku lõpetamist magistrat teatab, millal selle protokoll kinnitatakse magistraadi ees avalikult. Igaüks, kes üldkoosolekul otsustamisel olnud asja arutamisest osa võttis, võib kohe, ehk hiljemalt protokollki kinnitamise ajal, protesteerida otsuste vastu.

Senini üldkoosolek on säilinud ainult ühes linnas, kuna kõigis teistes on juba volikogud.

2) Linna volikogu.

Volinikkude arv määratakse kindlaks vastavalt rahvaarvule järgmiselt:

linn	alla 2.000 elanikuga valib	15—20 volin.
..	2.000—5.000	15—25
..	5.000—10.000	20—30
..	10.000—20.000	25—40
..	20.000—40.000	35—50
..	40.000 ja rohkem	45—60

Hääleõiguslike linnaelanikkude üldkoosolek määrab kindlaks valitavate volinikkude arvu nende normide piires. Vastav eriseadus määrab Stockholmi volinikkude arvu 100 peale kindlaks.

Volinikkude valimiseks jagatakse iga üle 10.000 elanikuga linn valimisjaoskondadesse. Valimisjaoskondade jaotamisel võetakse arvesse, et iga valimisjaoskond valiks 10—25 volinikku. Valimisjaoskondades valitavate volinikkude arvu kindlaksmääramiseks jagatakse elanikkude registris olevate elanikkude arv kogu linna volinikkude arvule. Valimisjaoskonnad ja iga üksiku jaoskonna volinikkude arvu määrab kindlaks volikogu magistraadi ettepanekul, ehk kus volikogu veel ei ole — seal üldkoosolek. Volinikud valitakse kogukonna hääleõiguslistest liikmetest.

Kogukonna liikmeteks loetakse kõik, kes seisavad selle kogukonna elanikkude registris ehk kes kasutavad seal kinnisvara või kapitali ehk kes töö tulude tõttu alluvad riiklisele maksustamisele.

Valimisi toimetatakse 16. septembri ja novembri lõpu vahel. Neil juhtumistel, kui linn ei ole jagatud valimisjaoskondadesse, valimisi toimetatakse üldkoosolekul magistraadi ees. On aga linn jaotatud valimisjaoskondadesse, siis teosta-

take valimisi magistraadi poolt iga jaoskonna jaoks eriti kindlaksmääratud päeval ja korras.

Valijate kohta peetakse vastavat nimestikku. Nimestikku võetakse kõik kogukonna elanikkude registris seisvad isikud, kes on saanud või saavad jooksval aastal 23 aastat vanaks, ja kelle hääleõigust ei ole kitsendatud.

Valimised sünnivad ühesuguste kinduste, valgete, sedelitega. Valimissedelile asetatakse erakonna nimetus ja selle alla kirjutatakse valitavate nimed. Valimissedelil peab olema selgelt tähendatud valitava ehk valitavate nimed, tiitel ehk amet ja elukoht, niisama ka muud märkused, mis valitava isiku kindlasti ära määravad.

Peale isiklise hääleäraandmise 30. juuni 1920. a. eriseadus näeb ette ka mitte-isikliku hääleäraandmise korra sarnastele isikutele, kes oma elukutse tõttu ei või valimispäeval ilmuda isiklikult häält ära andma, ja kes tõestanud seda seaduses ettenähtud korras. Seadus loetleb täpselt, millised elukutsed annavad selleks õiguse. Valimissedelid võib ära saata mitte varem kui 30 päeva enne valimisi ja need peavad olema jõudnud kohale hiljemalt valimistele järgneval päeval ehk vähemalt enne häälte kokkuarvamist. Isiklise ilmumiseta saadetud häälte jaoks peetakse eriraamat, kuhu iga hääle kantakse kohalejõudmisel sisse äramärkides saabumispäeva. Saadud saadised hoitakse luku taga.

Sama 30. juunil 1920. a. seadus näeb ette veel teise soodustuse hääleäraandmise näol abikaasa kaudu kui mõlemad abikaasad on hääleõiguslised. Abikaasa kes annab teise abikaasa hääle ära, esitab selle valimisajal valimise juhatajale, kes selle pärast tarvilikku kontrollimist ja vorminõuete täitmist laseb kasti.

Valimistel äraantud häälte ülelugemisel hääled koondatakse esiteks erakonna nimetuste järele gruppidesse ja siis volinikkudeks ettenähtud isikute nimede järele. Sealjuures iga sedel loetakse üheks hääleks.

Esimesel kokkuarvamisel valimissedel loetakse esimesele nimele hääleks ja erakonna hääled jaotatakse nii et kõik sedelid, millel esimene kandidaat ühine, moodustavad erigrupi. Esimese koha saab see kandidaat, kes seisab kõige rohkemadel sedelitel esimesel kohal. Igal järgmi-

sel kokkuarvamisel loetakse sedel sellele kandidaadile hääleks, kes — väljaarvatud juba koha saanud kandidaadid — seisab kõige esimesel kohal. Häälte tasakaalu puhul otsustab liisk.

Kui linnavolikogu valimistel ei ole valitud tarvilikku arvu volinikke, siis määratakse viibimata uued valimised puuduva ehk puudevate volinikkude valimiseks.

Lahkub keegi volinik enne volituste tähtaja lõppu, siis võetakse ette uus häälte lugemine selle erakonna häälte kohta, kust lahkunu valiti. Oli lahkunu mitme erakonna poolt valitud, siis võetakse ülelugemine ette selle erakonna häälte kohta, kust ta sai koha esimesena. Häälte uuesti-ülelugemist toimetab magistrat, teatades sellest volikogule ja kuulutades vähemalt 8 päeva varem avalikult. Ülelugemist toimetatakse avalikult. Pärast ülelugemist pitseeritakse sedelid uuesti kinni.

Volinikuks ei või olla isik, kes: a) ei ole vähemalt 25 a. vana; b) kes tunnusstatud kõlbmatuks riigiteenistuse pidamiseks või kohtu poolt mõistetud karistuse tõttu ei või olla avalikus ametis, või kellele mõistetud sarnane, seni jõusse astumata karistus, mis sisaldab loetletud kitsendusi, või kes seisab sarnastes asjades uurimise all, millele võivad järgneda niisugused kitsendused; d) kes kaotanud õigused esineda kohtus teise eest.

Abielus oleva naise kohta pole kitsendav asjaolu, et ta on mehe eestkostmise all.

Oma ameti tõttu ei või linnavolinikudeks olla: a) kuberner, (landshövding); b) kubermangu sekretär, (landssekreterare); c) kubermangu rentmeister, (landskamerare); d) magistraadi personal; e) magistraadi ametnikud; f) prokurör; g) aruande-kohuslised linnaametnikud.

Linnavolinikuks valitud isik võib voliniku kohast ära öelda ainult seaduses ettenähtud põhjustel. Sarnased põhjused on: a) elamine väljaspool linna; b) voliniku kohuste täitmist takistavad ametid; c) volinikuks olemine eelmisel neljal aastal; d) üle 60. a. vanadus; e) volikogu enamuse poolt tunnustatud põhjused.

Naisvolinikul on õigus igal ajal lahkuda.

Linnavolikogu valitakse neljaks aas-

taks, arvates volituste tähtaega valimistele järgneva aasta 1. jaanuarist.

Kui on otsustatud suurendada volinikkude arvu, ehk kui see suureneb elanikkude arvu muutuse tõttu, siis ei võeta täiendavaid valimisi ette, vaid volinikkude volituste lõpul valitakse uued volinikud vastavalt uuele arvule.

Kuni 1922. aastani volikogu valiti kahes järgus, iga aasta takka pooled volinikud, kuid 1922. a. linnaseaduste muutmise kaotati see kord ja kõigi volinikkude volitused tunnistati lõppenuks. 1922. aasta lõpuga ning sellest ajast alates valitakse volikogu nüüd terves koosseisus korraga.

Järjekorralisi linnavolikogu koosolekuid peetakse samal ajal nagu see nähtud üldkoosoleku kohta ette neis linnades, kus volikogu ei ole.

Linnavolinikud valivad iga aasta eneste hulgast juhataja (ordförande) ja abijuhataja (vice ordförande).

Juhataja saadab koosolekute kutsed kõigile volinikkudele kirjalikult hiljemalt koosoleku eelmisel päeval. Arutusele tulevad küsimused tähendatakse kutses võimalust mööda. Kaheksa päeva enne koosolekut, ehk kui asi rutuline ja ei kannata edasilükkamist, siis hiljemalt koosoleku eelmisel päeval, avaldatakse koosoleku teadaanne ühes arutusele tuleva päevakorraga ajalehtedes. Magistraadile teatatakse koosolekust kirjalikult.

Igal volinikul on õigus võtta linna üldistesse asjadesse puutuvaid küsimusi arutusele linnavolikogu koosolekul, kuid sarnases korras algatatud asju ei otsustata kohe, vaid need antakse enne ettevalmistamiseks linna rahandusametile („drätselnamnden“) ehk muule linna omavalitsuse poolt valitud juhatusele, kellele see kuulub sisuliselt, ehk valitakse selle ettevalmistamiseks erilised isikud.

Volinikud on kohustatud avaldama oma arvamist ehk tegema otsust kõigi arutusele antud asjade kohta.

Pürgermeister, ehk tema puudumisel magistraadi poolt selleks määratud isik, võtab osa linnavolikogu koosolekutest ja asjade arutamisest, kuid mitte otsustamisest.

Volikogu koosolekud on avalikud, kuid volikogule jääb õigus arutada teatud küsimusi kinniste uste taga.

Volikogu on otsusvõimne, kui on koos üle poole tema liikmeist.

Juhataja ehk volinik, kes puudub koosolekust etteteatamata ja volikogu poolt vabandataavaks tunnistatud põhjuse, maksab linna kassasse kaks riigi taalert, ja kaks korda nii palju siis, kui koosolek jäi pidamata vähese kokkutulnud liikmete arvu pärast.

Asjade otsustamine sünnib üldkoosoleku kohta käsitatud korras. Asjade otsustamisel on igal volinikul üks hääl.

Küsimused, mis üldkoosolekul vajavad kahtekolmandikku häälteenamust, vajavad seda linnavolikogus samuti.

Asjade edasilükkamisel ühe kolmandiku nõudmisel ja võlgade kinkimisel üldkoosoleku kohta ettenähtud kord maksab ka linnavolikogus.

Kinnitatud protokoll loetakse pärast kinnitamist varem väljakuulutatud ajal avalikult ette.

II. Täidesaatev organ.

Linna täidesaatev organ on kolmesugune: 1) linnavalitsus („stadsstyrelse“, linnajuhatus) 2) magistraat ja 3) linnakollegium („stadskollegiet“). Viimane neist on ainult Stockholmis ja peale selle seal on ka veel magistraat.

1) L i n n a v a l i t s u s.

Linnavalitsus („stadsstyrelse“, linnajuhatus) on neis linnades, kus ei ole magistraati ja tema peal on need linnaseadusega magistraadile pandud kohustused, mille täitmine pole korraldatud eriseadustega ega määrustega teisiti.

Linnavalitsuse koosneb pürgermeistrist („kommunalförman“ ja vähemalt kahest kommunaalnõunikust („kommunalarbman“).

Pürgermeistri määrab ametisse kuningas, selleks kindlaksmääratud erikorralduse järele linna volikogu valimisõiguslike kodanikkude poolt ettepanud kolmest isikust. Kommunaalnõunikud valib linnavolikogu ja kus volikogu ei ole, seal üldkoosolek.

Linnavalitsuse tegevus määratakse kindlaks volikogu ehk üldkoosoleku määrusega, mille kuningas kinnitab.

Linnavalitsus on uutes linnades ja tema peal ei ole kohtu funktsioone. Pürgermeister on ühtlasi ka politsei-šef.

2) M a g i s t r a a t.

Magistraat on linna täidesaatev võim. Magistraat moodustatakse eriseaduste

järele, kus juures linnad erinevad üksteisest.

Magistraat on vanades linnades ja koosneb pürgermeistrist ning nõunikudest. Pürgermeister on jurist, niisama ka nõunikud suuremates linnades. Üldreeglina volikogu valib magistraadi liikmed eluks ajaks. Magistraadi liikmed saavad linna kassast palka. Magistraadi hulka kuuluvad ex-officio politseiülem, jaoskondade-ülemad, prokurör, riigi ja võlgnevate maksude sissenõudjad.

Kui magistraat leiab, et üldkoosoleku või volikogu otsused ei vasta maksvatele seadustele või määrustele, siis ta ei teosta sarnaseid, vaid astub nende muutmiseks samme. Nii siis on magistraadi peal osalt ka kohustus valvata määrustandva organi tegevuse seadusepärasuse järele.

Magistraat määrab ametisse linna teenijaskonna, kuivõrd see ülesanne ei ole usaldatud erimäärustega ja seadustega teistele võimudele.

Kõik omavalitsuse poolt moodustatud komisjonid alluvad oma tegevuses magistraadi järelevalvele.

Üldkoosoleku ja linnavolikogu ettepanekud ja seisukohad, mis kuuluvad kõrgematele võimudele, esitatakse magistraadi kaudu.

Üldkoosolekus ja volikogus magistraat teeb ettepanekud linna üldisse tegevusse puutuvate asjade kohta.

Volinikud on õigustatud saama magistraadilt tarvilikke teateid arutatavate asjade kohta.

Peale ettevalmistavate ja täidesaatevate ülesannete magistraadi peal on veel kohtukohustused raekoja-kohtu näol, sest Rootsis on esimese astme kohtud korraldatud linnas raekoja-kohtuna („rådhusrätterna“) ja maakondades maakonnikohtutena („häradsrätterna“). Nii alluvad raekoja-kohtule kaubanduse, nõude, pantimise, pänduse, abielulepingu, varanduse üleskirjutamise, testamendi ja kinnisvara väljaostu-õiguse asjad. Seaduse järele raekoja-kohus võib moodustada oma jaoskondi asjade sisu järele, mitte aga territoriaalse alluvuse järele.

Tegelikult on magistraadi osavõtt praegu suuremates linnades puhtformaalne. Tähtsamana ülesandena on temale säilinud volikogu otsuste seadusepärasuse kontrollimine. Tähtsamat osa linnaasjanduse juhtimises etendavad volikogu poolt valitud komisjonid.

3) Linnakolleegium.

Linnakolleegium („stadskollegiet“) on ainult Stockholmis ja on Rootsi linnade täidesaatvate organite kõige uuem kuju. See põhjeneb 14. veebruaril 1920 a. Stockholmi linnavolikogu ettepanekul tehtud Stockholmi linnaseaduse muudatusel, milline astus jõusse sama aasta 1. aprillil.

Linnakolleegium valitakse linnavolikogu poolt ja koosneb linnavolikogu juhatajast ning selle kahest abijuhatajast, vähemalt kolmest ja kõige rohkem kuuest linnanõunikust („borgarråd“) ning üheksast liikmest. Linnavolikogu juhataja ja tema abid on ka kolleegiumi juhatajaks. Linnavolikogu otsustas 15. märtsil 1920 a. määrata linnanõunikkude arvu kuue peale kindlaks. Seadus seab üles nõude, et linnanõunikuks tohib valida ainult eriti kogemusrikkaid ja omavalitsuse tegevuses vilunud isikuid. Linnanõunikud valitakse kuueks aastaks. Valituks loetakse see, kes saanud kaks kolmandikku hääli poolt. Kui ei saada sarnast enamust, siis lükatakse valimine edasi järgmise koosolekuni, kus hääletamisele tulevad ainult kõige rohkem hääli saanud kandidaadid ja valituks loetakse see, kes saanud kõige enam hääli. Häälte tasakaalu puhul otsustab liisk. Kui linnanõunik lahkub enne volituste aja lõppu, asendatakse ta uuega. Kuni uute valimiseni linnakolleegium annab lahkunu kohustused ajutiselt üle kellelegi teisele oma liikmele.

Teised linnakolleegiumi liikmed ja sama võrra asetäitjaid valitakse igal linnavolikogu valimistaasta aprillikuu koosolekul volikogu volituste kestvusajaks.

Linnanõunikke võib valida nii hästi volinikkude hulgast kui väljaspoolt volikogu, kuid teised linnakolleegiumi liikmed valitakse volinikkude hulgast.

Ülemaavalitseja ¹⁾ („överståthållaren“), ehk tema puudumisel alammaavalitseja („underståthållaren“) võtab osa linnakolleegiumi koosolekutest ja asjade arutamisest, kuid mitte otsustamisest.

Linnavolikogu sekretär on ühtlasi linnakolleegiumi sekretäriks.

¹⁾ Ülemaavalitseja on kuninglik käsuandja Stockholmis, kuninga poolt ametisse määratav. Tema võimkonda kuulub teatud linnavolikogutuste kinnitamine ja omavalitsuse tegevuse järele valvamine riiklise organina. Alammaavalitseja on tema abiline.

Linnakolleegiumi ülesandeks on linna asjanduse juhtimine volikogu nimel. Selleks ta peab tegema volikogule viivitamata kõik tarvilikud ettepanekud. Ta hoolitseb, et volikogus arutusele tulevad asjad oleksid tarvilikult ettevalmistatud. Valvab volikogu nimel volikogu otsuste täitmise üle. Linnakolleegium nõuab linna asutustelt kõik tarvilikud teated, ja valvab, et need viivitusega antaks. Teeb tarvilikud esitised ülemaavalitsejale.

Kuningas kinnitab linnavolikogu ettepanekul linnakolleegiumi instruksiooni.

Nõunikud kannavad linnakolleegiumi koosolekutel nendele alluvatesse asutustesse puutuvad asjad ette. Nõunikud, — ka siis kui nad pole volinikud, — võtavad linnavolikogu koosolekutest ja asjade arutusest osa ning on õigustatud nõudma oma arvamiste protokollimist. Nõunik saab palka linnavolikogu poolt kindlaksmääratud normi järele. Ilma linnavolikogu loata ei või nõuniku ülesandega ühendada muid omavalitsuse kohustusi.

Linnakolleegiumi võimkonda kuulub üksikute linnakomisjonide esimeeste ja abide valimine, kuna volikogu valib nendes komisjonidesse liikmed.

Vastavate asutuste komisjonide liikmed ja nende asutuste juhatajad võtavad linnakolleegiumi koosolekutest ja asjade arutamisest osa ja nende arvamised kuuluvad protokollimisele.

Koosolekute kutsed saadab sekretär aegsasti kõigile liikmetele välja, kuid nii, et need hiljemalt eelmisel päeval käes oleksid. Liige, kellel pole võimalik koosolekule ilmuda, teatab sellest sekretärile aegsasti.

Linna tegevusharud on jaotatud linnanõunikkude vahel osakondadesse järgmiselt.

I. Rahandusosakond: linna majapidamise ja rahanduskambrisse puutuvad asjad; palga- ja pensioniasjad, kuivõrd need ei allu palgaametile.

II. Kinnisvaraosakond: kinnisvarade valitsemisse, linnaplaanisse, ehitustegevusse, korteritesse, liikumisvahenditesse ja raekojasse puutuvad asjad.

III. Sotsiaalosaakond: tervishoid, haigevõimetus, hoolekanne, töövahetalitus, kohutliku abi asutus, karskusamet ja üldse teistesse osakondadesse mitte kuuluvad sotsiaalse iseloomuga asjad; elanikkude register.

IV. Haridusosakond: haridustegevus ja üldse teistesse osakondadesse mitte kuuluvad kultuurilised asjad; statistika kontor.

V. Tööstusosakond: tööstus, kaubandus ja merisõit; linna tööstusettevõtete töö ja palga tingimused.

VI. Tänavaosakond: linna tänavad, pargid, puhtushoid ja tuletõrje; toiduainete küsimused ja tapamaja; surnuade valitsemine.

Nõunikul on üks tund päevas vastuvõtmise ajaks ja kõik muu aeg vaba koosolekuteks, isiklisteks visitatsioonideks ja uurimisteks.

Kuigi Stockholmis linna juhtimine kuulub vastava eriseaduse järele koleegiumile, seal on siiski ka magistraat. Selle ajalooline päritolu ulatab õige kaugemale ürgaega. Kuueteistkümnendast sajangust alates Stockholmis hakkasid kujunema ühed ja teised linna tegevusharud ja iga uuendusega muutus ka magistraadi võimkond, senini tema kätte koondunud laialulatusliste tegevuste üleandmise teel aja jooksul tekkinud uutele organitele. Nii sama nagu magistraadi ülesanded muutusid, nii elas ka magistraadi koosseis üle mitmesugusi muudatusi. Praegusel korral Stockholmi magistraat koosneb ülemmaavalitsejast („överståthållaren“) — esimehena, pürgermeistrist ja magistraadi nõunikudest, arvult 23.

Magistraadi ülesanded linna asjus on Stockholmis tegelikult võrdlemisi piiratud. Tema võimkonda kuulub: linnavolinnikkude valimiste korraldamine ja selle järele valvamine, pürgermeistri, magistraadi nõunikude („rådmän“) ja magistraadisekretäri valimise korraldamine. Magistraat teeb ettepanekud linna jaotamiseks valimisjaoskondadesse eelpool nimetatud valimisteks. Peale selle magistraadile kuulub teatud distsiplinaarvõim raekojakohtu ametnikkude ja teenijate suhtes. Raekoja-kohtu koosseisust magistraat määrab suurema osa liikmeid. Üldse kuuluvad raekoja-kohtu koosseisu: pürgermeister ja nõunikud („rådmän“), üks magistraadi sekretär, 25 tsiviilassessor, 10 kriminaalassessor. Neist kuningas määrab ametisse pürgermeistri, nõunikud ja magistraadisekretäri kolmest, linna hääleõiguslike kodanikkude poolt magistraadi ees väljavalitud kandidaadist. Assessorid ja muu teenijaskonna määrab magistraat.

Peale nende legaalsete organite Stockholmis on veel ilma seaduse eeskirjata traditsiooniliselt kujunenud eriline institut, millel Stockholmi linnaasjanduses väga suur mõju. Need on iganädalised konverentsid, mis peetakse igal esmaspäeval linna raekojas. Neist konverentsidest võtavad osa kõik linnanõunikud („borgarråd“), linnavolikogu juhataja ja mõlemad abijuhatajad ning kantseleiülem (linna sekretär). Neil konverentsidel seatakse kokku nädalane töökava ja ühtlustatakse mitmesugused valitsemise vaiehusküsimused.

III. Komisjonid.

Nii üldine linnaseadus kui ka Stockholmi eriseadus näeb ette, et igal linnal peab olema oma rahanduskamber („drättselkammare“) ja Stockholmis on peale selle veel sunduslik hoolekandeamet („Fattigvårdsnämnd“). Peale nende nii üldine linaseadus kui ka Stockholmi eriseadus jätvavad linnavolikogule õiguse moodustada oma äranägemise järele veel juhatusi ja komisjone.

Rahanduskambri moodustamiseks ja tegevuseks leidub linnaseadustes kaunis üksikasjalisi juhtnööre. Rahanduskambri valitsemisele kuuluvad linna kinnisvarad ja nende rahaline väärtus. Tema teostab nende tulude ja kulude operatsioone. Peale selle ta täidab kõiki vastava instruksiooniga tema peale pandud kohustusi. Rahanduskambri instruksiooni seab kokku magistraat ja esitab volikogule või üldkoosolekule heakskiitmiseks ja selle järele kuninglikule käsuandjale kinnitamiseks. Stockholmis kuuluvad nii rahanduskambri kui ka teiste juhatuste instruksioonid kuninga kinnitamisele. Rahanduskamber võib ajada linna asju kohututes vahetumalt, kui see on nähtud ette tema instruksioonis. Rahanduskambri liikmed valib volikogu, ehk kui viimast ei ole, üldkoosolek linna hääleõigusliste kodanikkude hulgast.

Linnades, kus magistraati ei ole, volikogu võib panna rahanduskambri kohused linna pürgermeistri peale ja kus viimast ei ole — linnavalitsuse juhataja peale.

Stockholmis moodustati pärast uue linna-seaduse maksmahakkamist 10. juulist 1920. a. peale rahanduskambri ja hoolekandeameti veel, järgmised komisjonid:

kinnisvarade, tänava- ja raekojaametid; linna tööstusettevõtete ja sadamajuhatused; kaubanduse ja merenduse, vabasadama, tapamaja, ja kaubamaja ametid, töövahetalituse ja statistika kontori juhatus, palga- ja palgalepingu amet (esimesele alluvad linna, viimasele linna ettevõtete teenijad). Linnavolikogu valib erimääruste põhjal liikmed ehitus-, teravishoiu-, surnuaia- ja karskusametitesse, kohtuliku abiandmise asutuse juhatusse, rahvakoolide direktiooni, kutsekoolide juhatusse ja elanikkude registri ametisse.

Komisjonide esimehed ja nende abid valib linnakolleegium ja liikmed ning nende asetäitjad — volikogu. Komisjonide liikmete arv, peale juhataja ja abi, kõigub 3. ja 10. vahel, peale segakomisjonide, kus esitatud erinevad rühmad, nagu näiteks töövahetalituse amet, kuhu kuuluvad 5 tööandjate ja viis tööliste esitajat; rahvakoolide direktiooni kuulub 12 volikogu ja üks konsistooriumi esitaja jne. Komisjonide liikmed valitakse kaheks aastaks.

Peale nende komisjonide tegutsevad veel üksikute ülesannete läitmiseks valitud ajutised komiteed.

IV. Pürgermeister ja juhataja.

Meie kodumaa linnades linnapea nime all tuntud instituut on rootsi linnades korraldatud kahel erineval viisil: 1) pürgermeister ja 2) juhataja („ordförande“).

Rootsi linnaseadused ei anna ei pürgermeisterile ega juhatajale erilisi kohustusi ega võimupiire, peale koosolekute juhatamise ja sellega vahetumalt seotud korralduste, vaid kõik võim koondub kollektiivsete organite — volikogu, üldkoosoleku, linnavalitsuse, magistraadi ja linna kolleegiumi kätte.

1) Pürgermeister.

Peale Stockholmi, pürgermeister on linna täidesaatva organi juht kõigis linnades, nii neis, kus on linnavalitsus („stadsstyrelse“) kui neis, kus magistraat. Ta on samuti ka raekoja-kohtu eesistuja. Stockholmis, kus linna täidesaatev organ vastava eriseadusega korraldatud teistest linnadest erinevalt, täidesaatevad organid ei allu pürgermeisterile ja temale jääb ainult magistraat ning raekoja-kohus.

Pürgermeisteri kandidaatideks linna hääleõiguslised kodanikud seavad 14.

märtsi 1921. a. erilise pürgermeisteri valimise seaduse järele kolm kandidaati, kelle hulgast kuningas määrab pürgermeisteri.

Kui pürgermeisteri koht jääb linnas vabaks, magistraat teatab sellest viibimata kolm korda üldistes ajalehtedes ja teadaandega raekojas, lisandusega, et koha soovijad võivad anda ennast üles hiljemalt 13. päeval ke. 12, arvates kuulutuse esimesest ilmumisest üldistes ajalehtedes. Koha soovimise teadaanded kirjutatakse kuninga nimele ja esitatakse vastava linna magistraadile.

Pärast ülesandmise tähtaja lõppu magistraat määrab valimiste koha ja aja. Valimiste kuulutused peab panema vähemalt 14 päeva enne valimisi raekojas välja, ette lugema kirikutes, samuti avaldama kõigis neis ajalehtedes, kus avaldatakse üldkoosoleku teadaanded, Stockholmis aga selles lehes, kus ülemmaavalitseja avaldab omad ametlikud teadaanded. Kuulutuses avaldatakse kohale kandideerijad ja tähendatakse, keda neist magistraat ei pea kohaseks. Kuulutuses tähendatakse samuti täpselt valimise aeg ja koht ning kus kohasoovijate teadaanded on valijatele kättesaadavad kuni valimiseni.

Valimisi toimetatakse maksvate omavalitsuse valimiste nimekirjade järele. Üldreeglina valimisi toimetatakse terve linna kohta ühiselt, kuid seadus lubab tarbekorral jaotada linna selleks jaoskondadesse, millisel juhtumisel magistraat moodustab igasse jaoskonda kolmeliikmelise komisjoni, määrates ühte liiget juhatajaks. Tarbekorral magistraat võib määrata valimisjaoskonna komisjoni ka magistraati mittekuuluvaid isikuid.

Valimisedelid on ilma erakommanime-tusteta, ja neile tohib kirjutada üks, kaks ehk kolm nime. Kui on üle kolme nime, siis loetakse lõpust ülearune arv nimesid olematuks. Nimed kirjutatakse valimisedelile üksteise alla. Kui valimisedelil on mittevalitavate isikute nimesid, ehk kui mõni nimi ei ole loetav, siis arvatakse sarnased nimed olematuks.

Eriseaduses ettenägemata asjad lahendatakse linnavolikogu valimiseaduse järele.

Antud häälte kokkuarvamisel loetakse esimesel kohal olevale isikule üks hääl, teisel kohal olevale pool häält ja kolmandale — üks kolmandik häält. Sarnases

korras kõige rohkem hääli saanud kolm isikut loetakse kandidaatideks. Häälte tasakaalu puhul otsustab liisk.

Kui sel teel kandidaadiks valitud isikute hulgas leidub sarnane isik, kes ise pole kohale kandideerinud, siis magistraat saadab sarnasele isikule tähitud kirjaga küsimuse, kas ta soovib võtta koha vastu. Jaatava vastuse saamisel ta jääb kandidaadiks, kuid eitava vastuse ehk magistraadi kirjale 14 päeva jooksul mitte vastamise puhul loetakse tema nimi olematuks ja kandidaadiks arvatakse häälteenamuse järjekorras järgmine isik.

Pärast häälte lugemist pitseeritakse antud hääled kinni ja hoitakse alal kuni valimiste kinnitamiseni ja antud vaieluste lahendamiseni.

Valimiste tagajärgede väljakuulutamise ajast teatatakse eelpool tähendatud ajalehtedes ja kuulutusega raekojas. Väljakuulutamine sünnib vastavate valimise protokollide ja häälte kokkuvõtete avalikul ettelugemisel raekojas, kus teatatakse ka vastuvaidlemise kord.

Valimistalitus lõpeb protokollilise ettelugemisega ja protestimise korralduse teatamisega. Valimiste vastu esitatavad protestid kirjutatakse kuninga nimele ja antakse kuninglikule käsuandjale hiljemalt 14. päeval kell 12, arvates valimiste lõppemisest. Kuninglik käsuandja esitab protestid kuningale ühes nende kohta kogutud selgitavate andmetega ja oma arvamisega.

2) J u h a t a j a.

Stockholmi eriseaduse järele juhatab linna täidesaatvat organi — linnakolleegeiumi — linnavolikogu juhataja ja tema mõlemad abid on ka linnakolleegeiumi abijuhatajad.

Linnavolikogu juhataja ning esimene ja teine abi valitakse volikogu poolt üheks aastaks.

V. Linna omavalitsuse tegevuspiirkond.

Linna omavalitsuse tegevuspiirkond on igasuguse üksikasjalise loetlemiseta määratud kindlaks nii, et linna omavalitsuse tegevuspiirkonda kuuluvad kõik ühiskorraldused ja majapidamisasjad, kui-võrd need pole maksvate määrustega antud riigi ametivõimude korraldusse.

Kiriklikkude asjade ja rahvakoolide suhtes üldine linnaseadus näeb ette erikorralduse. Tegelikult kuuluvad ka need peajasjalikult linna võimkonda, kes määrab nende juhatusse suurema osa liikmeid, kuna tegevus on korraldatud eriseadustega.

Kui tekib selgusetus linnavalitsuse võimkonna ulatuse kohta, siis määrab kuningas võimupiirid kindlaks.

VI. Linna rahandus.

Linnade tulude ammutamiseks rootsi linnaseadused määravad kindlaks maksuobjektid ja maksude ülemmäärad.

Maksuobjektidena linnaseadus loetleb: kõik, kellel on omavalitsuse piirkonnas kinnisvara, põllumajandus ehk riiklikuks maksustamiseks hinnatud tulu. Riiklikule maksustamisele mittekuuluvad kinnisvarad ei kuulu ka linna maksu alla. Maksu alla kuuluvad ka korterid.

Maksu ülemmääraks on põllumajanduslikul kinnisvaral — 6 krooni ja muul kinnisvaral — 5 krooni iga hinnatud väärtuse iga täie 100 krooni pealt, teenistusest ning kapitalist saadud tuludest aga riiklisele tulumaksule vastav summa.

Peale nende linnaseaduses loetletud maksude linnaseadus lubab võtta muid selles seaduses ettenägemata maksusid nende kohta käivates eriseadustes ettenähtud korras.

Sarnased, linnaseaduses ettenägemata ja eriseadustega normeeritud maksud on näiteks koeramaks ja lõbustusmaks. Lõbustusmaksu võivad võtta nii maa- kui linnaomavalitsused. Seadus määrab maksu ülemmäära vastavalt piletihindadele kindlaks. Maksulise sissepääsu puhul piletit, võetakse maksu etenduse iseloomule vastavalt 10 ja 20% bruttotulust.

2. juunil 1922 a. antud kahe erikorralduse järele kuuluvad autod ja autogummid erilise maksu alla. Maks on mootor-ratastel 15 krooni, korviga tsiklitel — 25 kr. Autode maks normeeritakse kandejõu ja gummi ehituse järele. Autogummide maks normeeritakse gummi kaalu järele. Maksud makstakse riigi summade arvele ja jagatakse samal kuupäeval antud kolmandama eriseaduse järele omavalitsuste vahel ära, millest maakonnad saavad 80 ja linnad 20%, kohustusega ka-

sutada seda teede parandamiseks. Linnadele ja maakondadele määratud summad jaotatakse kummagi liigi omavalitsuste vahel eraldi nii, et 80% jagatakse omavalitsuste vahel proportsionaalselt nende piirkondades makstud summadele ja üleoleva 20% määrab kuningas oma äranägemise järele neile, kes vajavad seda autotöiduteede parandamiseks kõige enam.

Linnaseadused näevad ette et linnad võivad määrata peale nende loetletud maksude seaduses ettenägemata makse. Sellekohased volikogu otsused kuuluvad kuninga kinnitamisele.

Tegelikult annavad linnadele tulu kinnisvaramaks, kirikumaks, koeramaks, avalikkude ettekannete või n. n. artistimaks, lõbustusmaks, metsa aktsiis, riiklised toetused, erisissetulekud mitmesugustest asutustest, üürid, rendid, tagasimaksud hoolekandesummad, mitmesuguste ainete müük, tulud haigeravitsustest, õppemaksud, annetused, tasud tehtud tööde eest, sadamate, kanalite ja ettevõtete tulud jne.

VII. Järevalve linnaomavalitsuste tegevuse üle.

Järevalve linna omavalitsuste tegevuse üle on korraldatud osalt otstarbekohasuse ja osalt seadusepärasuse seisukohalt. Järevalvele otstarbekohasuse seisukohast alluvad küsimused on seaduses üksikasjaliselt loetletud ja need on kaheksagused. Ühed, mis kuningale ja teised, mis kuninglikule käsuandjale alluvad.

Seadusliku jõu omandamiseks kuuluvad kuninga läbivaatamisele ja kinnitamisele järgmised linnavolikogu ja üldkoosoleku otsused: 1) Üldkasulikuks otstarbeks kingitusena ehk testamendi teel linnale annetatud kinnisvarade müümisse, pantimisse ja vahetamisse puutuvad küsimused, niisama sarnaste kinnisvarade kohta linnale kuuluvaid õigusi muutvad otsused. 2) Suuremasummaliste laenude tegemise küsimused mille piiri seadus määrab kindlaks kahe aasta eelarve järele proportsionaalselt. 3) Avaliku liikumise, nagu teede, sildade, ja sadama pealt võetavad uued ja suurendatud liikumismaksud.

Peale nende kuuluvad Stockholmi eriseaduse järele kuninga kinnitamisele veel:

1) Kuninga poolt linnakolleegiumile ehk linnakomisjonidele kindlaks määratud instruksioonide muutmine. 2) Omavalitsuse maksude korraldamine teisiti kui see seaduses ettenähtud ja uute, seaduses ettenägemata maksudega koormamine.

Kuningliku käsuandja heakskiitmist vajavad järgmised küsimused: 1) Omavalitsuste poolt vastuvõetud määrused kõlbuse, tervishoiu ja linna julgeoleu asjus. 2) Linna poolt kokkuseatud majapidamiskavad. 3) Otsused, mille sihiks on enam kui viis aastat kestvate maksudega koormamine.

Neist küsimustest Stockholmi eriseadus nõuab ainult viimasele kuningliku käsuandja kinnitust, kuid selle asemel tulevad Stockholmis esitada kuninglikule käsuandjale kinnitamiseks: 1) Linnavolikogu otsus revisjoni märkuste kohta. 2) Kokkulepped ja korraldused linnavolikogu tööviisides. 3) Koosolekutest puudumise eest trahvimise asjad. 4) Küsimused volikogust osavõtmise ja hääleõiguse kohta. 5) Linnanõunikkude teenistusse võtmine, vallandamine ja neile palga määramine. 6) Linnavolikogu sekretäride ja valvurite teenistusse võtmine, vallandamine ja neile palkade määramine. Kuningale esitatavad küsimused esitatakse kuningliku käsuandja kaudu magistraadi poolt, juurelisades oma arvamist. Kuninglik käsuandja lisab küsimustele oma kord oma seisukoha juure. Kuninglikul käsuandjal on õigus otsuseid muutmatult kinnitada ehk tervelt tagasi lükata. Viimasel juhtumisel ta on kohustatud teatama mittekinnitamise põhjuseid. Volikogul, ja neis kohtis, kus ei ole volikogu üldkoosolekul on õigus kaevata kuningale otsuse mittekinnitamise puhul kuningliku käsuandja poolt.

Kogukonna liige kes pole rahul üldkoosoleku või linnavolikogu otsusega on õigustatud astuma samme selle õienduseks, kui ta arvab võivat tõendada et otsus kitsendab tema isiklikke õigusi ehk muidu põhjeb ebaõigel alusel ehk et see on vastolus üldiste seadustega ja määrustega, või et otsusetegija on astunud oma võimupiiridest üle. Sarnased vastuvaidlused esitatakse kuninglikule käsuandjale ühes kaebusaluse otsusega kahekümne päeva jooksul, arvates päevast, mil otsus sai kaebajale teatavaks. Kaebaja loetakse otsuse teadasaanuks sel

päeval, mil protokoll pärast kinnitamist avalikult ette loeti. Kui sarnaseid, siin loetletuid, asjaolusid olemas ei ole, siis astub otsus seadusjõusse. Kui kaevatakse kuninglikule käsundajale maksu määramise asjus magistraadi ehk rahandus-

kambri peale siis viimane võib määrata maksu väljajäänutele ja vabastamisele kuuluvaid vabastada. Kuningliku käsundaja otsuste peale võib kaevata kuningale hiljemalt 13. päeval enne kella 12, pärast vastava otsuse teadasaamist.

Linna eelarvete koostamisest.

Tulles vastu sooviavaldustele et üksikute linnade ja alevite majandusellu puutuvad üldtähtsusega ja käsitlemiseks tarviliikud korraldused avaldataks Linnade-liidu ajakirjas, anname alamal ruumi Tallinna linnavalitsuse poolt hiljuti osakondadele saadetud juhisele.

Tallinna linnavalitsuse juhis linna eelarve koostamiseks.

1) Eelarve otstarb ja mõiste.

1) Eelarve otstarb on majapidamise ülesannete tarviduspiiride kindlaksmääramise läbi tekkivate kohustuste katmisi viisi leidmine ja tasakaalu alalhoidmine majapidamises, et kindlustada korralikku summade vahetada ja luua ülevaadet igast majapidamise üksikharust ja ajajärgust.

2) Eelarve all mõistetakse: üldiste kogemuste ehk ajajooksul majapidamise praktikas omandatud teadmiste põhjal kokkuseatud plaani, mis sisaldab kõikide majapidamise harude kohta teatud tegevuseks tarvisminevaid kulusid ja nende katmiseks loodetavaid tulusid.

II. Majapidamise üldeelarve.

1) Linna omavalitsuse tegevuse aluseks on eelarve, mis seatakse kokku linna tegevuse üksikharude järele niihästi tulude kui ka kulude määramiseks tegevusaasta peale.

2) Eelarve peab sisaldama üldiseit kõik linna bruttotulud ja -kulud, väljaarvatud ärilise iseloomuga ettevõtete eelarved, mis seatakse küll täielikult kokku, kuid näidatakse linna korralises eelarves netto tulemuse summaga, s. t. kas ettevõtte annab teatud määra linna üldiste kulude katteks, või nõuab see juuremaksu linna üldistest summadest.

3) Eelarvet, kui majapidamise kava tarvitatakse juhtnõörina, mitte aga arvepidamise dokumendina.

4) Eelarveaasta kestus on 1. IV kuni 31. III-ni (12 kuud).

5) Iga linnavolikogu otsust, mis seotud rahaliste kuludega, võib teostada vaid siis, kui aasta põhieelarve näeb ette vastava krediidi, ehk kui selleks lisaelarve kokkuseatud.

Alus — linnade tulude ja kulude seadus 1917 a. § 117.

6) Kõik linnavalitsuse poolt linnavolikogule esitatavad ettepanekud mis ühenduses linna summade kulutamise, peavad olema varustatud kas eelarve- või rahanduskomisjoni otsusega ühes rahandusosakonna arvamisega.

Alus — Linnade tulude ja kulude seadus 1917 a. § 116.

7) Eelarvesse võetakse tingimata: 1) kõik sunduslikud kulud (linna üldseadus § 114), 2) tagavarasumma linnavolikogu poolt määratud suuruses, mitte aga alla 1½% linna harilikkude tulude summast.

(Sama seadus § 121).

8) Eelarvekulude kogusumma ei tohi ületada eelarves ettenähtud tulude summat.

(Sama seadus § 120).

9) Eelarvesse võetakse üles harilikud, n. n. korralikud tulud ja kulud, kui ka erakorralised kulud, mis tulevad katta kas erakorraliste maksude tuludest, pikaajaliste laenudega või sellekohaste linna kapitalide summadega. Kapitalide tulud ja kulud peavad käima eelarvest läbi.

V. Eelarve kokkuseadmise kord.

1) Linnavalitsusele, revisjoni- ja rahanduskomisjonile esitatavad eelarve kavavad peavad sisaldama järgmisi andmeid ja nende kokkuseadmisel käsitatakse järgmist korda.

2) Eelarve kokkuseadmisel tuleb võimalikult pidada silmas kõige piinlikumat täpsust ja kokkuhoidu.

3) Põhjendusteks ettenähtud lahtris tuleb esitada seletused üksikasjaliselt, kokkuvõtlikult ning ülevaatlikult kõikide tulude ja kulude summade kohta, mis erinevad jooksva eelarveaasta summadest.

Kulude ja tulude summadele tuleb lisandada sisulised seletused, näiteks:

a) **Palgad.** Palgakrediitide selgituseks lisandatagu ametnikkude ja teenijate koosseis erilisana (linnaval. poolt kinnitatud vormil).

b) **Majandusliste kulude väljarvamisel** näidatagu üksikud hinnad, mille arusel nõuetav summa võetud eelarvesse, nagu haigemajas ja lastekodudes toidunormi hinnad jne.

c) **Remondikulud** võetagu tehnilise eelarve põhjal, milles olgu tähendatud, et kulud on seatud kokku asutuse nõusolekul, kelle valdamisel remonteeritav varandus.

d) **Inventari muretsemiseks** tarvilikkude summade ülesvõtmisel näidatagu üksikasjaliselt, mida kavatsetakse muretseda.

Märkus: Inventari korraspidamise kulud võetagu majandusliste kulude hulka.

e) **Valgustuse, kütteainete ning hobuste toidunormid** võetagu eelarvesse linnavalitsuse sellekohase otsuse põhjal, kusjuures olgu üksikasjaliselt tähendatud valgustuspunktide ja kütteainete liik ja arv.

g) **Õppemaksude, haigete ravitsemise, materjalide ja ettevõtete saaduste müügi hindade jne. kohta** paigutatagu eelarvesse selgitavad andmed.

5) Vastavate osakondade poolt lisatagu eelarve kavale 1) linna rentnikkude ja üürnikkude nimekiri eelarves ettenähtud vormi järele, 2) ametnikkude ja õpetajate nimekiri eelarvele lisatud vormi järele, äranäidates lisapalka peale raha-

palga, näit. korter, küte, valgustus, moon jne., samuti näidatagu uued kavatsetavad ja vakant-kohad, kusjuures ametnikkude palgasumma peab vastama eelarvesse ülesvõetud sellekohasele summale, 3) linna pensionäride nimekiri, 4) keskkoolide, algkoolide, lastepäevakodude, lastekodude ja teiste põhieelarves koondatud tabelid eelarves ettenähtud vormi järele, äranäidates kooli asupaika, kas töötab enne lõunat või õhtuti, klasside ja õpilaste arvu, 5) linnamajade tabel üksikasjaliste kulude ja tulude äratähendamiseks.

VI. Tähtajad ja eelarve läbivaatamise kord.

1) Eelarve kavad esitatakse osakondade ja ettevõtete poolt linnavalitsusele, revisjoni komisjonile ja rahandus-osakonnale igaihele ühes eksemplaris linnavalitsuse poolt määratud tähtajaks, aga mitte hiljem 1. novembrit.

2) Osakondade ja ettevõtete poolt kokkuseatud eelarveavad kuuluvad vastavate komisjonide poolt läbivaatamisele enne eelmises § tähendatud asutustele esitamist.

3) Eelarvekomisjon peab vaatama eelarve-kavad enne volikogule esitamist läbi. Kui ei ole eri-eelarvekomisjoni, moodustatakse eelarvekomisjon, rahandus- ja revisjonikomisjonidest revisjonikomisjoni esimehe juhatusel. Läbivaatamise korra määrab kindlaks komisjon vastava kodukorra alusel.

4) Eelarvekava esitatakse linnavalitsuse poolt volikogule mitte hiljem 1. veebr. (Linnaseadus § 132).

5) Eelarve peab volikogu poolt vastu võetama hiljemalt 1. märts.

VII. Lisaelarve.

Põhieelarves peavad olema ettenähtud võimalikult kõik kulud ja tulud. Peaks siiski juhtuma, et majapidamise ülesannete täitmisel aasta kestel tekib tarvidus krediitide järele, mida mitmesugustel põhjustel oli võimata põhieelarve kokkuseadmisel ettenäha, siis esitatakse linnavolikogule lisaelarve põhieelarve kokkuseadmiseks ettenähtud korra alusel.

Toimetuse järelsõna. Eeltoodu on igapidi soovitatav käsitlemiseks ka teistele linnadele, väljaarvatud vahest korralise eelarve jaotus (III pt.) mis ala-

tes pt. 10. peaks olema linnaraamatupidajate koosoleku otsuse põhjal ja liidu nõusolekul muudetud nimetusega. Mis puutub eelarve esitamist kolmes eksemplaaris linnavalitsusele, rahandusosakonnale ja revisjonikomisjonile, siis seda toimetatakse vähemais linnades igatahes lihtsamalt. Meile näib et isegi Tallinnas liialdatakse, nõudes kolme eksemplaari esi-

tamist, kuna küllalt oleks ühest linnavalitsusele ehk rahandusosakonnale, mis antakse pärast eelarve koostamist revisjonikomisjonile seisukoha avaldamiseks edasi. Vahest oleks veelgi lihtsam ja otstarbekohasem kui revisjonikomisjoni esindajad võtaksid kohe algul koostamistööst osa, võimaldades seega eelarve kiiremalt esitamist linnavalitsusele.

Linnadeliidu teateid.

Omavalitsustegelaste kongress

korrallatakse Linnade ja Maavalitsuste liitude algatusel 10. ja 11. novembril s. a. Tallinnas, Estonia sinises saalis järgmise päevakorraga:

Üldkoosolek 10. nov. kell 11.30 min.

1. Avamine.
  2. Kongressi juhatuse valimine.
  3. Mandaat-komisjoni valimine ja selle aruanne.
  4. Kongressi kodukorra kinnitamine.
  5. Aruanne esimese omavalitsustegelaste kongressi otsuste teostamisest.
- Referendid A. Uesson ja H. Avikson.

10. nov. kell 16.

6. Omavalitsuste praegune seisukord, nende tulud ja kohustused.
- Referendid F. Suit, H. Lauri, M. Juhkam, O. Suursööt.
7. Hoolekandeseaduse teostamise ja muutmise põhimõtted.
- Referendid K. Pajus, A. Luik.

11. novembril kell 9. Linnade ja alevite sektsioon Raekoja saalis.

- Linnadeliidu esindajatekogu koosolek:
- 1) tegevuse ülevaade ja töökava.
  - 2) 1929./30. aasta eelarve.

Kell 10.

Keskvalitsuse ja omavalitsuste vaherkord.

Referent A. Maramaa.

Kell 14.

1. Korteriküsimuse lahendamise rahanduslik külg.

Referent L. Sepp.

2. Eluhoonete odavamalt ehitamise küsimus.

Referent E. Haberman.

3. Korteriküsimuse populariseerimine.
Referent M. Martna.

Üldkoosolek kell 18. Estonia sinises saalis resolutsioonide vastuvõtmiseks.

Kongressi hääleõiguslisteks liikmeiks on: 1. Linnade esindajad: a) Linnadeliidu esindajatekogu liikmed, b) Linnadeliidu juhatuse liikmed, d) kõik linnapead ja linnanõunikud, e) linnavolikogude juhatuse liikmed, g) linna revisjonikomisjoni valitud esimehed, h) linnavolikogude poolt valitavad delegaadid vastavalt kahekordsele Liidu esindajate-kogudesse valitud esindajate arvule.

2. Alevite esindajad: a) alevivanemad ehk nende asemikud, b) volikogude poolt valitavad delegaadid, nagu eelmises p. h) linnade kohta määratud.

Omavalitsuste liitude märgukiri.

Maaomavalitsuste liit ja linnade liit saatsid 12. oktoobril Riigivanemale, rahaja siseministritele järgmise ühise märgukirja:

Asjaolu, et päevakorradele on tõusnud korrigeerimise mitu seaduse eelnõu ehk kavatsust, mis omavalitsuste tulude vähendamise peale on sihitud, nagu seda on lõbustusmaksu, jõuvankrite ja tulumaksu seaduse muutmise, riigi linna kinnisvara maksu uuendamise ja, kuuldavasti ka jahipidamise seaduse muutmise kavatsus, millised muudatused ühtki omavalitsuste liiki puudutamata ei jäta, et piiritustshekkide asemaksu käesoleval aastal saadud ei ole, alkohooliliste jookide seadus suuri trahterimaksu alandamisi ennustab, sest omavalitsused on trahterimaksu näol

maal juba miljoneid sente kaotanud tagajärjel, et Aktsiisi Peavalitsus avab joogikohte omai algatusel, mille pealt omavalitsused maksu ei saa (ühes maakonnas on näit. nelja maavalitsuse teada oleva asutuse kõrva avatud ilma maavalitsust teadustamata 36 joogikohta), — sunnib Eesti Linnade Liitu ja Eesti Maaomavalitsuste Liitu Teie tähelepanu, Härra Riigivanem/Minister, nende kavatsuste elluviimise tagajärgede peale juhtima.

Omavalitsuste tulud on nii kui nii piiratud olnud selleks et omi sunduslikke kohustusi täita. Need tõusevad alatasa, selle tagajärjel ka laenuid, nagu omavalitsuste aruanded tõendavad, ja seda uute seadustega peale pandud kohustuste tõttu. Terve rida ülesandeid, näit. hoolekande alal, seisavad raha puudusel üldse teostamata. Uusi tuluallikaid ei ole selle juures peale 1920. a. linnadele ega maadele leitud, küll on 1921. a. maksvusel olnud lisatulumaks ära jäänud. Selle seisukorra juures mitme kavaga korruga väljatulemine, mis oma ülesandeks seavad omavalitsuste tulusid vähendada, ilma et samal ajal ära võetavate tulude asetamise kavast midagi kuulda oleks, võib ainult üht otstarbet tabada — omavalitsuste tegevust paraliseerida.

Praegune Vabariigi Valitsus oma deklaratsioonis kriipsutas alla omavalitsuste sissetulekute kindlustamise vajadust. Et praegu päevakorral olevad eelnõud selle deklaratsiooni lausele risti vastu käivad, ongi liitudel julgust selle vastolu peale Teie tähelepanu pöörata.

Pidades maksude korraldamist täiesti keskvalitsuse ja seadusandlise kogu asjaks, ei taha omavalitsuste liidud sugugi ühe ehk teise maksu kaotamise või vähendamise vastu vaielda, kuigi näit. omavalitsuste aruanded lõbustusmaksu omavalitsustelt äravõtmise motiivid täiel määral ümberlükkavad, näidates, et lõbustusmaksust ei ole jätkunud omavalitsuste kultuuriliste kulude katteks, koolide kulusid arvesse mitte võttes, et need mitmel pool mitmekordselt ületavad lõbustusmaksu, — kui m i t t e s ü n d s a k s p e e t a v a d m a k s u d e h k n e n d e v ä h e n d a m i n e t e i s t e õ i g l a s e m a t e m a k s u d e g a a s e t a t a k s e. Ühel ajal maksude vähendamise kavadega päevakorrale tõusnud omavalitsuste kulude riigi kanda võtmise tendentsi, mis läbi-

viidud avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude seaduse eelnõus, ei saa omavalitsused õigeks seisukorra lahendamise teeks pidada, vaid omavalitsuste kohuste täitmiseks peavad neil vastavad tulud olema, mis pärast tugedes Vabariigi Valitsuse eelpool nimetatud deklaratsiooni osale, Eesti Linnade Liit ja Eesti Maaomavalitsuste Liit paluvad Teid, Härra Riigivanem/Minister, oma mõjuvõimu selleks tarvitada, et ühel ajal omavalitsuste tulude vähendamise seaduste eelnõudega saaks väljatöötatud eelnõud, mis omavalitsuste tulud nende kulude kõrgusesse tõstaksid.

Linnade ja alevite varanduste kindlustamisest.

Kindlustusseltside valikul tekivad omavalitsustel kohapeal mitmesugused raskused: esiteks puuduvad tarviliikud andmed kindlustusseltside kohta, teiselt poolt jälle peasevad sageli liiast mõjule kohapealsete tegelaste lähedased suhted mõne kindlustusseltsiga.

Eelistades peamiselt aktsiaseltse kus omavalitsused võivad hääleõigusliku liikmena võtta seltsitegevusest osa, osutub kohaseimaks linnade ja alevite varade kindlustamisel „Eesti omavalitsuste kindlustusselts“ „Oma“, mis tegutseb juba 1921. aastast, püüdes paaril viimasel aastal kindlustuste arvu poolest esimesel kohal. Nimetatud seltsi põhikirja järele peavad vähemalt $\frac{2}{3}$ aktsiaid olema omavalitsuste käes. „Oma“ liikmeiks on praegu Tartu maapank, 9 maavalitsust, Tartu, Pärnu ja Põltsamaa linnad ning mõned alevid ja vallad.

Linade ja alevite varanduste kindlustamise küsimust kaaludes linnadeliidu juhatus otsustas: 1) soovitada linnadele ja alevitele koonduda ühte kindlustusseltsi, eelistades selleks „Oma“, 2) alustada „Oma“ juhatusega läbirääkimisi liikmeksastumise tehnilise teostatavuse, ning soodustuste kohta milliseid linnad ja alevid võiksid loota „Omal“.

Viimases punktis tähendatud andmeist tuleb hiljem teatada linnadele ja alevitele.

Omavalitsuste põllumajandusliste ettevõtete arvepidamise korraldamisest.

Siseministeeriumi esindajate poolt toimetatud omavalitsuste revideerimistel on osutunud eriti puudulikuks nende põllumajandusliste ettevõtete arvepidamine, mis mõnes ettevõttes ei võimaldanud üldse mingit ülevaadet seal produtseeritavast või konsumeeritavast. Puudulik arvepidamine, raskendades omavalitsusele enesele oma ettevõtte teostamise kontrollimist ja selle tagajärgede hindamist, tekitab ka väljaspool elanikkude keskel mitmesuguseid kahtlustusi ning annab põhjusi etteheideteks ja kaebusteks, nagu juhitaks omavalitsuste ettevõtteid hooletult, hoolimatult või oskamatult, või nagu lokkaks neis tegelaste enserikastamise ja muud omakasu püüded, mis tõelikult võivad osutada alusetuiks, kuid millede ümberlükkamiseks puuduvad korraliku raamatupidamise tõestavad andmed. Need asjaolud teevad tarvilikuks omavalitsuste põllumajandusliste ettevõtete arvepidamise eriti korraldamise, seda enam, et see läheb lahku muude ettevõtete arvepidamisest, nõuab sootu erilisi meetode ja selletõttu, võib olla, ongi jäänud rohkem lonkama.

Siseministeeriumis s. a. 22. septembril korraldatud nõupidamisel, millest võtsid osa maaomavalitsuste liidu ja linnade liidu esindajad, Harju maavalitsuse põllumajandusosakonna juhataja, riigi statistika keskbüroo põllumajandusosakonna juhataja ja põllumajandusliku raamatupidamistalituse juhataja, jõuti ühemeelsele arvamisele, et omavalitsuste põllumajandusliste ettevõtete arvepidamine tuleks samuti koondada ühisesse keskk kohta põllumajandusliku raamatupidamistalitusse, nagu on teinud põllumajanduslised seltsid ja hulk eramajandajaid — talunikke oma põllumajapidamistega.

Selline ühise meetodi järgi ühtlane arvestus ühises keskkohas selgitaks erapooletult ka omavalitsuste põllumajandusliste ettevõtete teotsemise tulemusi, võimaldaks nende võrdlemisi muude põllumajapidamistega ja annaks kindlaid usu-

tuvaid andmeid nii iga üksiku arvestatava majapidamise kui ka kogu meie põllumajanduse edukuse jälgimiseks ja arendamiseks tulevikus.

Harju maavalitsus on juba annud oma Saku majapidamiskooli talu arvepidamise põllumajandusliku raamatupidamistalituse teostada, mis osutunud otstarbekohaseks ja maavalitsusele kasulikuks, kuna tasu selle eest tulnud maksta kõigest 150 krooni aastas, mis olevat odavam sama töö teostamisest oma jõududega.

Sellepärast siseministeerium soovib kõigile omavalitsustele anda oma põllumajandusliste ettevõtete, nagu laste- ja vanadekodude, põllumajanduslike koolide jne. põllumajapidamiste arvestused põllumajandusliku raamatupidamistalituse teostada, mis asub Tallinnas, Pikk tän. 40. Suuremad omavalitsused, nagu Tallinna, Tartu ja Pärnu linnavalitsused, kellel palju ja mitmesuguseid majanduslisi ettevõtteid ning laialdased ja mitmekesised arvepidamised, võiksid oma põllumajapidamisi vahest ka ise arvestada, kuid see peaks sündima sama meetodi ja kava järgi nagu teeb põllumajandusliku raamatupidamistalitus ning tema üldisel juhatusel, et saada ühtlasi tulemusi.

*

Eeltoodu on väljavõte siseministeeriumi ringkirjalisest ettepanekust kõigile maa- ja linnavalitsustele seisukoha avaldamiseks.

Nagu näha ringkirjale juurelisatud põllumajandusliku raamatupidamise ülesannete ja korralduse lühikesest ülevaatest, soovitatakse võtta kõigis põllumajandustes ettevõtetes tarvitusele ühine arvestamise viis et saavutada ühtlasi tulemusi mis eriti tähtsad omavaheliseks võrdluseks ning tasuvuse statistikaks. Ses mõttes ettepanek oleks vastuvõetav, kuna kohtadel tuleks otsustada kas teostada arvestamist uue meetodi järele oma jõududega või usaldada see põllumajanduslikule raamatupidamistalitussele. Viimasel juhul vajab selgitust kelle kohuseks jääks siis ettevõtte arvepidamise revideerimine ja selle teostamise viis.